

Nr 11

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förbud mot plockning av vissa växtarter för avsalu.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 130 i första kammaren av herr *Wolgast* och nr 154 i andra kammaren av herr *Wachtmeister*.

I motionerna, vilka är likalydande, hemställes,

»att riksdagen måtte besluta om ändring av 16 § naturskyddslagen av den 21 november 1952 enligt nedanstående:

(Nuvarande lydelse)

Finnes växtart med hänsyn till fara för utrotning böra skyddas på annat sätt än genom att ett eller flera områden fridlysas såsom naturminne, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela förbud att inom landet eller del därav borttaga eller skada växt av den arten där den växer vilt.

(Föreslagen lydelse)

Finnes växtart med hänsyn till fara för utrotning böra skyddas på annat sätt än genom att ett eller flera områden fridlysas såsom naturminne, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela förbud att inom landet eller del därav borttaga eller skada växt av den arten där den växer vilt.

Ändock att fara för utrotning ej föreligger, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela sådant förbud, avseende viss eller vissa växtarters salubjudande och försäljning.»

Som stöd för sin hemställan om införandet av en möjlighet att förbjuda plockning av vissa växtarter för avsalu även då fara för utrotning ej föreligger anför motionärerna bl. a.:

Det förekommer nu på många håll i vårt land, att företagsamma personer efter i pressen kungjord turlista med lastbilar kamma över landsbygden och lassvis uppköpa t. ex. blåsippor och gullvivor, som sedan säljas på torgen eller i någon ringa mån i blomsterhandel. Detta affärsmässiga utnyttjande av våra vilda blommor har fått till följd, att många arter numera äro i det närmaste utrotade i tätorternas omgivning och börjat glesna betänkligt även på större avstånd från samhällena. Likväl kan man icke tala om risk för utrotning i naturskyddslagens mening, varför förutsättningar för plockningsförbud enligt 16 § saknas.

En sådan fridlysning skulle väl knappast respekteras av allmänheten, som icke skulle förstå, varför men ej finge taga med sig en eller annan bukett hem. Det är ej heller denna »husbehovsplockning», som äventyrar bestånden. Ett förbud enligt 16 § får emellertid generell verkan och förhindrar såväl försiktig plockning som sådant allvarligt missbruk av allemansrätten, som masskövling i affärssyfte måste anses innebära.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen II: 154.

Över motionerna har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver yttranden inhämtats från skogsstyrelsen och länsstyrelserna i Kalmar län, Stockholms län samt Göteborgs och Bohus län. På begäran av utskottet har därjämte yttranden avgivits av Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård.

Gällande regler m. m.

I *naturskyddslagen den 21 november 1952* innehåller 16 § ett stadgande, som ger Konungen eller av Konungen utsedd myndighet befogenhet att genom *plockningsförbud* skydda växtart, som löper fara för utrotning. Sådan generell fridlysning kan meddelas i större eller mindre omfattning. Förbudet kan t. ex. inskränkas till borttagande av hela plantor eller förklaras icke gälla mot markens ägare eller brukare.

Där sådan fara ej föreligger, men växtart ändå finnes böra särskilt skyddas inom visst begränsat område har länsstyrelsen möjlighet att med stöd av 5 § eller 12 § samma lag *fridlysa området som naturminne eller naturpark*. Lokal fridlysning kommer företrädesvis i fråga till skydd för sällsynta växter. Medför fridlysning jämlikt sistnämnda två lagrum avsevärt men för fastighetens ägare eller innehavare av nyttjanderätt skall ersättning utgå.

Naturskyddsutredningen anförde i sitt förslag till naturskyddslag (SOU 1951: 5 s. 118) beträffande skyddet mot utrotning av växter, som ej är sällsynta men eftersökta på grund av sina dekorativa egenskaper, följande:

Åtskilliga av dem förekomma rikligt inom vissa trakter och äro hotade endast inom vissa begränsade områden, i regel belägna inom eller i närheten av större samhällen. Generell fridlysning bör, såsom antytts, företrädesvis meddelas beträffande sådana växter, som allmänheten lätt kan lära sig känna igen, och bör ej omfatta något större antal arter. För att fridlysningen skall ingå i det allmänna medvetandet kan det vara lämpligt, att skyddet omfattar landet i dess helhet. Ur andra synpunkter kan emellertid ett så vidsträckt förbud finnas mindre lämpligt. Det kan vara svårt att vinna förståelse för en fridlysningsåtgärd, som innebär, att en växt, sällsynt inom vissa landsdelar men vanlig inom andra, skyddas även inom dessa. Behöva endast vissa begränsade områden skyddas, kan detta ofta lämpligare ske genom att områdena i fråga fridlysas såsom naturminnen eller, eventuellt, såsom naturparker.

Skulle, vare sig fråga är om sällsynt eller för sina dekorativa egenskaper eftersökt växt, fridlysningsåtgärder icke vara till fyllest, kunna i vissa fall förtjäna att övervägas särskilda ordningsföreskrifter beträffande handeln med sådana skyddsvärda växter.

Överträdelse av förbud eller föreskrift som meddelats med stöd av naturskyddslagen straffas enligt 32 § med dagsböter.

Yttranden

Samtliga remissorgan instämmer i behovet av skydd för landets vilda växter och ger sitt stöd åt huvudtanken i motionärernas förslag.

Flertalet remissinstanser hyser också uppfattningen att ett saluförbud i någon form skulle behövas. *Skogsstyrelsen* anser det förtjäna övervägas om ej ett effektivare skydd skulle kunna åstadkommas genom reglering av handeln med skyddsvärda växter än genom ändring av naturskyddslagen. *Länsstyrelsen i Kalmar län* finner vissa skäl tala för införandet av försäljningsförbud beträffande viss eller vissa växter men menar, att ett sådant bör handhas med stor försiktighet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som hyser tvekan om ett utvidgat skydd bör ges i form av förbud att saluhålla ifrågavarande växter eller enligt motionärernas förslag genom förbud mot plockning till avsalu, förordar att frågan skyndsamt utredes. I 16 § naturskyddslagen föreslås av *Samfundet för hembygdsvård* sådan ändring att själva saluhållandet kan förbjudas.

Svenska naturskyddsföreningen tillstyrker sådan komplettering av 16 § naturskyddslagen, att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer må meddela förbud mot att borttaga eller skada växtarter, där det erfordras för att uppehålla önskvärt bestånd därav, samt förbud mot att salubjuda växtarter, som för sitt bestånd är i behov av skydd. Föreningen understryker att allmänheten utomlands — undantagandes i Finland och Norge — vanligen icke har tillnärmelsevis den frihet att röra sig på annans mark, som man har i Sverige. Enligt föreningens mening utgör icke blott blomsterplockning i kommersiellt syfte utan även den plockning, som sker i samband med rekreation, en allvarlig fara för den svenska florans utarmning. Särskilt påtalas vådan av att växterna ofta plockas med rötterna. Föreningen finner ändamålsenliga åtgärder till skydd för markens fågling i hög grad angelägna och fortsätter:

Fridlysning kan visserligen tillgripas enligt naturskyddslagen när ren utrotning hotar. Men denna åtgärd kommer för sent ur de synpunkter som motionärerna med rätta anlagt. Det gäller att bevara något av de oförstörda markernas rikedom, ej endast att försöka rädda några fåtaliga rester av den förnämligare floran. Verkan av fridlysning är för övrigt ofta icke så stor som man hoppas. I många fall plockas fridlysta växter i okunnighet om förbudet eller om vad det är för art man tar. I andra fall trotsas förbudet medvetet i förvisning om att förseelsen ej skall bli upptäckt eller att åtal i allt fall uteblir.

Efter att ha omnämnt föreningens insatser för en god folkupplysning på detta område och uttalat att propaganda dock icke är till fyllest tillägger föreningen:

Förbud för allmänheten att plocka blommor som ej är direkt sällsynta men kan avsevärt minska, om plockningen får fortgå, kan lätt bli så impopulära och svåra att övervaka att man är tveksam om en sådan utväg skulle vara framgångsrik. Måhända måste man dock tänka sig att försöka

använda en dylik metod. Det är möjligt, att man inom utsatta områden kan vinna förståelse och en viss respekt för bestämmelserna, om de förenas med en lämplig upplysningsverksamhet i ortens tidningsorgan, radio m. m. Det måste i så fall kraftigt understrykas, att det är i allmänhetens intresse som restriktionerna införs. Föreningen anser, att en ändring av naturskyddslagen i denna riktning är önskvärd. Det är möjligt att eventuella förbud mot att sälja vilda växter av den natur som motionärerna föreslagit för att ge större effekt bör kombineras med förbud mot plockning även i annat syfte. På samma sätt som fridlysning av jaktbart vilt bör dylika förbud gälla några år för att man skall avvakta viss effekt. Om de får gälla för länge, torde emellertid följden bli att allmänheten ställer sig likgiltig och nonchalerar dem. Man bör se till att propagandan är levande så länge förbudet gäller.

Slutligen erinrar föreningen, att erfarenheterna av saluförbud i Finland är goda, och tillfogar:

Det är uppenbart att övervakningen icke kan bli alltigenom fullgod. Man bör också vara försiktig med att ingripa mot oskyldigare former av utbudande som sker efter vägarna, när växtarten ej är fridlyst i vanlig mening. Det ligger emellertid i sakens natur att man relativt lätt kan uppvisa försäljning som sker på torg eller i butik, och med hjälp av lämplig propaganda torde lusten att sälja eller köpa efter någon tid ha reducerats så avsevärt att förbudet fyller sin praktiska funktion.

Länsstyrelsen i Stockholms län, som fått uppgift av Stockholms saluhallsstyrelse, att torghandeln med vilda blommor har ganska ringa omfattning, finner det sannolikt att den plockning, som sker vid nöjesturer under sön- och helgdagar har en betydligt större omfattning än den, som sker till försäljning. Länsstyrelsen vill dock icke motsätta sig, att i fall av behov möjligheter finns att hindra en alltför hård beskattning av växtbeståndet, och tillstyrker motionerna.

Utskottet

I likhet med nästan samtliga i ärendet hörda remissorgan finner utskottet behov föreligga att, innan ännu fara för utrotning är för handen, skydda vissa växtarter, som nu inom delar av vårt land, särskilt i närheten av större tätorter, utsättes för skövling. Möjligheten för länsstyrelse att dessförinnan helt fridlysa växtplatsen kan i praktiken blott användas lokalt och ej för större områden. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning, att det skydd för växtvärlden, som naturskyddslagen enligt sin nuvarande lydelse erbjuder, på något sätt kan behöva kompletteras.

I motionerna har som främsta orsak till de rådande förhållandena angivits den plockning, som äger rum i försäljningsavsikt. I ett par remissyttranden har å andra sidan framhållits, att detta torde vara av underordnad betydelse i jämförelse med den plockning, som sker av bilister från tätorterna under rekreationsutflykter. Utskottet har för sin del icke någon klar uppfattning om vilken av dessa faktorer som är viktigast men anser det uppenbart, att båda kan leda till skövling av markerna med utarmning

av växtbeståndet inom vissa områden som följd. Den största vådan uppstår därvid när växterna borttas med rötterna.

För att komma till rätta med föreliggande missförhållanden — vilka, som motionärerna påpekat, bl. a. tar sig uttryck i att personer efter turlista, som kungöres i pressen, reser runt i landsbygden och uppköper vilda blommor, som sedan forslas bort i billass — kan olika åtgärder övervägas. En möjlighet är att, som i motionerna föreslagits, göra sådant tillägg i 16 § naturskyddslagen att redan plockning till avsalu kan förbjudas. Detta medför dock vissa bevissvårigheter. En annan, av några remissinstanser anvisad utväg är att vidta ändring av samma lagrum, som gör det möjligt för Konungen att förbjuda själva försäljningen. Väljes detta alternativ vill utskottet emellertid framhålla det angelägna i att ett förbud icke ges sådan utformning, att det drabbar så oskyldiga företeelser som blomsterförsäljande barn längs landsvägarna, utan endast kan tillämpas å saluföring i större skala, t. ex. på torg eller i butik.

Det är likväl framför allt önskvärt att frågan löses så, att allmänhetens rätt att fritt röra sig i markerna samt att där plocka och taga med sig olika slags vilda växter samtidigt bevaras med minsta möjliga inskränkning. Utskottet anser därför att även åtgärder, som helt anknyter till allmänhetens frivilliga medverkan, exempelvis växternas fredande genom folkupplysning, bör allvarligt övervägas. Genom lämplig propaganda kunde kanske sådana företeelser som de nyss berörda uppköpen efter tidningsannonsering bringas att upphöra.

Antingen förbud i en eller annan form finnes böra genomföras eller icke är det enligt utskottets mening betydelsefullt, att allmänheten bibringas förståelse för de värden, som står på spel, så att det icke till nackdel för naturskyddet uppstår onödig motsättning mellan allmänheten och myndigheterna i anledning av deras åtgöranden till växtvärldens skydd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner I: 130 och II: 154 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överväga de åtgärder, eventuellt i form av ändring i naturskyddslagen, som kan befinnas erforderliga till skydd för landets växtvärld.

Stockholm den 11 mars 1958

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Lindahl, Grym, Axel Jansson, Göran Karlsson, Ebbe Ohlsson och Robert Johansson;

från andra kammaren: herrar Levin, Åhman, fru Torbrink, herrar Johnsson i Kastanjegården, Bengtsson, Persson i Tandö, Bengtsson i Göteborg och Jansson i Aspeboda*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.